

Nr 145.

Av herrar **Månsson** i Hagaström och **Vennerström**, om ändring
i §§ 90 och 107 regeringsformen.

En av regeringsformens paragrafer erbjuder i gängse praxis det egendomliga förhållandet, att den till sin ena och större del tillämpas på ett sätt men till sin andra och mindre del på ett annat sätt. Det gäller § 90, vilken förbjuder riksdagen att i annat fall eller på annat sätt än grundlagarna bokstavligen föreskriva upptaga till kamrarnas eller utskottens överläggningar och prövning »frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden, eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning».

Såvitt denna paragraf rör domaremakten, har den tillämpats med en pedantisk stränghet, som på senare tid till och med tycks ha ytterligare skärpts. Man hindrar ej blott kamrarna och utskotten att fatta beslut eller göra uttalanden om domaremakternas här ifrågavarande åtgärder. Man hindrar dem ock att diskutera därom, ja man tillåter ej ens, att sådana åtgärder i motiveringar till motioner eller under kamrarnas och utskottens överläggningar nämnas.

Hur sträng denna praxis faktiskt är må med några färska exempel åskådliggöras:

Vid remissdebatten 1917 yttrade herr Ström i första kammaren: »Jag vill icke fresta herr talmannens välvilja och ingå på ett speciellt domslut, som här blivit berört av herr justitieministern. Jag skall endast be att få även jag begagna herr talmannens välvilja i så pass stor utsträckning, att jag tillåter mig säga, att såvitt jag kan erinra mig, den nuvarande justitieombudsmannen själv funnit underrättens utslag i detta mål vara felaktigt.» Härav framgår, att herr Ström ansåg sig nödgad förutsätta att första kammarens talman principiellt gillade den tolkning

av grundlagsparagrafen, som rentav förbjuder debatt om ett domstolsbeslut. Yttrandet föranleddes därav, att justitieministern gått in på en kritik av eller rättare ett försvar för domen i fråga (Stockholms rådhusrätts dom i det s. k. förräderimålet 1916).

Vid första kammarens debatt om justitieombudsmannens ämbetsförvaltning anförde herr Trygger den 1 januari 1917 enligt protokollet nr 14: »Jag skall naturligtvis icke yttra mig om det speciella rättsfall, som den senare talaren berört, ty det förbjuder § 90 regeringsformen.» Härav framgår, att herr Trygger har samma uppfattning som första kammarens talman om paragrafens tolkning.

Vid första kammarens debatt om högerns antimilitaristiska lagförslag yttrade herr Alexanderson den 24 maj 1916 enligt protokollet nr 74 sid. 30: »Då jag nämner detta (de så kallade landsförräderimålen), sker det icke för att ett ögonblick beröra frågan, huruvida dessa domar efter gällande lag äro riktiga eller icke.» Även professor Alexanderson kände sig alltså i det här fallet bunden av samma tolkning av ifrågasvarande paragraf.

Vid andra kammarens debatt om herr Höglunds behörighet till riksdagsmannaskap den 9 maj 1916 anförde herr Branting enligt protokollet nr 68 sid. 9: »— — — denna dom har inom vidsträckta kretsar av vårt folk stött mot det rättsmedvetande, som hos dem finnes. Jag tror, herr talman, att jag icke genom att uttala detta i detta sammanhang går för mycket in på de bestämmelser, som § 90 i regeringsformen innehåller — — —.» Därav synes, att herr Branting också varit ute för denna uppfattning. Han säger vidare på sid. 21: »Jag kan icke finna annat än att när saken ligger som den här gör, när det är fråga om en dom, som är så omtvistlig som denna dom, en dom som samhället ännu icke definitivt genom sina dömande myndigheter — — —.» Här avbröts talaren av talmannen, som säger: »Jag får erinra talaren om att man icke får ingå i någon prövning av själva domen.» Här fattade alltså talmannen ett blott omnämnande av domen som en enligt grundlagen förbjuden »prövning».

Under andra kammarens debatt om ändring av § 111 regeringsformen, angående riksdagsmans häktning, den 7 juni 1916 — protokollet nr 93 — sade herr Sandler: »— — — en fällande dom av den egenartade beskaffenhet, att en rättslörd kunnat om densamma uttala, att domen saknar icke blott enligt mångas mening utan ovillkorligen all grund i Sveriges strafflag — — —.» Här avbröts talaren av herr talmannen, som yttrade: »Jag får erinra talaren om att ej ingå i någon prövning av den berörda domens beskaffenhet.» Alltså var det här ett

blott omnämmande av vad en lagkunnig sagt om domen, som av talmannen betecknades såsom prövning.

Det är emellertid otvivelaktigt, att en dylik praxis icke överensstämmer med grundlagsstiftarnas mening. Också har denna praxis visat sig fullständigt omöjlig att upprätthålla i fråga om regeringsmaktens åtgärder och enskilda korporationers förhållanden. Men det är i själva verket lika absurt att upprätthålla den i fråga om domaremakten.

Det är ju redan högst påfallande och för riksdagen rent av nedsettande, att yttranderätten i dess debatter är mer inskränkt än i den allmänna diskussionen, där den dock sannerligen är allt annat än överdrivet vidsträckt. Vidare hindrar en sådan bestämmelse rent av riksdagen att utöva sitt grundlagsstadgade kall. Riksdagen är ju enligt grundlagsmotiveringens ord av 1809 vår speciellt lagstiftande makt, och praktiskt taget har den blivit i allt högre grad och på ett allt vidsträcktare fält avgörande i fråga om lagstiftningen; men hur skall man kunna åstadkomma lagar, som verka nyttigt och gott, om man ej ens får yttra sig om, hur de tillämpas? Lagstiftningens värde avhänger ju dock först och sist av lagskipningen. Därtill kommer, att riksdagen på detta sätt göres försvarslös mot varje försök av domstolarna att genom en lagtolkning, som ingriper på lagstiftningens område, eller genom dömande utan lag inkräkta på riksdagens grundlagsenliga rätt. Vi hänvisa i detta avseende till motiveringen för vår motion om inrättande av en landsrätt. Hur omöjlig nuvarande riksdagspraxis i själva verket är, framgår väl bäst därav, att den visat sig ej ens kunna iakttagas i yttranden från regeringsbänken, där man givetvis får antagas vara ytterst ivrig att strängt hävda grundlagens bud ej blott mot andra utan ock mot sig själv.

Också från auktoritativt vetenskapligt håll har denna praxis varit föremål för en absolut underkännande kritik. Hagman yttrar i sin välkända grundlagskommentar, att »platsen för denna paragraf visar att med densamma särskilt åsyftats bruket av riksdagens i § 89 omhandlade petitionsrätt», och att man genom § 90 »velat förekomma varje försök att förnya sådana ingrepp i styrelsens verksamhet som dem vilka under frihetstiden gjordes av riksdagen, då rikets ständer framträdde såsom regerande». Enligt denne grundlagstolkare innehåller alltså paragrafen intet förbud mot debatt om däri omtalade ämnen.

Ganska nyligen har i Statsvetenskaplig Tidskrift (1917, häft 2, s. 65 ff.) jur. d:r C. Gustaf Melander ingående kritiserat och helt utdömt den tolkning av § 90, som ligger bakom ovan nämnda riksdagspraxis. Han hävdar, att »överläggning» måste i denna paragraf, enligt grundlagens

otvivelaktiga mening, fattas som *debatt avseende beslut*; att vidare »prövning» uppenbarligen måste avse ett beslut. Han erinrar om regeringsformens § 107, där det säges att vid riksdagsöverläggningar om statsrådsansvarigheten må vissa Konungens beslut icke »kunna ens nämnas, ännu mindre någon riksdagens prövning underställas». Här skiljer alltså grundlagen på det bestämdaste mellan *omnämmandet* av ett ärende under debatten och dess prövning i och genom beslut. Herr Melanders slutsats blir att den stränga åsikten om § 90 är omöjlig ur ren tolknings-synpunkt och ännu mera orimlig, om man besinnar de i praktiken omöjliga konsekvenser, som den skulle föra med sig. Till slut påpekar han, att det ej finnes något skäl för att giva domstolarna en företrädes-ställning framför andra statsmyndigheter i fråga om rätt att undgå kritik.

Då nu emellertid paragrafen faktiskt, i godtyckligt valda fall, tillämpats på det sätt, som både vetenskap och erfarenhet funnit omöjligt, är det allt möjligt skäl att snarast möjligt ändra densamma. Påkallad är ock en ändring ur den synpunkten att den friare praxis, som i fråga om regeringsmaktens åtgärder och enskilda korporationers förhållanden länge tillämpats, bör uttryckligt legaliseras. Riksdagen bör ej fördraga något som ens ger skenet av att den tillstod en praxis i strid mot grundlagens ordalydelse.

I samband med en dylik ändring av § 90 bör även § 107 undergå en liknande omformulering, ty även den står, och det enligt sin ordalydelse, i strid med såväl erfarenhetens praktiska lärdomar som principen om riksdagens fria yttranderätt.

Vi ha likväl i vårt förslag om ändrad formulering velat framgå med varsamhet. Vi finna det framgå av våra grundlagars i och för sig riktiga princip om statsmaktens delning, att ej domaremaktens åtgärder eller andra i dessa paragrafer omnämnda frågor bliva föremål för något *beslut* inom riksdagen. Men vi hävda bestämt, att hithörande frågor ej må vara uteslutna från riksdagens och dess underavdelningars överläggningar, och det till den grad, att de ej ens få omnämnas under debatten.

Vi föreslå alltså, att riksdagen måtte såsom vilande antaga de grundlagsändringarna,

att regeringsformens § 90 må erhålla följande lydelse:

Till föremål för riksdagens, dess kamrars eller utskotts beslut må icke, uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen före-

skriva, göras frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden, eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning; samt

att regeringsformens § 107 må erhålla följande lydelse:

Skulle konstitutionsutskottet — — — — —
— — — — — blivit gjord. (Nuvarande lydelse.)

Frågor uti detta ämne kunna uti riksdagens kamrar väckas och av andra riksdagens utskott än konstitutionsutskottet hos kamrarna andragas, men icke av riksdagen avgöras, förrän sistnämnda utskott däröver blivit hört. Under riksdagens överläggningar därom kunna icke Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, göras till föremål för något beslut av riksdagen.

Allt vad riksdagen — — — — —
ämbetsbefattning tillkommer. (Nuvarande lydelse.)

Stockholm den 21 januari 1920.

Fabian Månsson.

Ivar Vennerström.

